

Religion og makt på 1600-tallet

Videregående

Til lærer

Målet med dette undervisningsopplegget er at elevene skal bli kjent med religionen i det norske samfunnet på 1600-tallet, med særlig vekt på hvordan troen er blitt brukt til å legitimere og fordele makt i samfunnet.

Elevene får innsikt i kristendommens betydning for samfunns- og maktforhold på 1600-tallet, og skal reflektere over dens rolle i menneskers selvoppfatning og syn på andre da, og hvordan det har endret seg til i dag.

1600-tallets kristendom reflekterer sentrale trekk i det norske, og europeiske samfunnet på denne tiden, og spilte en viktig rolle i historiske endringsprosesser.

Kompetansemål

[Historie, studieforberedende, vg2](#)

- vurdere endringer i fordeling og legitimering av makt fra middelalderen til og med tidlig nytid
- beskrive religionens betydning for samfunns- og maktforhold fra middelalderen til og med vår tid og vurdere dens rolle i menneskers selvoppfatning og syn på andre

Vurdering gjøres etter [vurderingspraksis, historie vg2](#)

[Religion og etikk, vg3](#)

- presentere og sammenligne noen sentrale trekk ved østlige og vestlige religions- og livssynstradisjoner, inkludert kristendom og islam
- utforske og drøfte hvordan religion inngår i historiske endringsprosesser globalt og nasjonalt

Vurdering gjøres etter [Kjennetegn på måloppnåelse, religion og etikk vg3](#)

Gjennomføring

Undervisningsopplegget starter med en fellesaktivitet. Elevene opplever en simulering av noen av de religiøse kravene som folk i 1600-tallets Norge måtte oppfylle for å regnes som gode mennesker og gode innbyggere.

Elevene skal så lese om religion i Norge på 1600-tallet, enten i læreboken, eller på nettressurser.

Undervisningsopplegget avslutter med refleksjonsspørsmål som kan løses enten som felles klassediskusjon, eller som skriftlige oppgaver.

Aktivitet

Innledning av aktivitet (lese opp)

For 1600-tallets prester og troende var det å følge de 10 bud det som gjorde at et menneske både var godt i vår verden, og at det hadde muligheten til å komme til himmelen når hen døde. De som var syndige, altså brøt de 10 bud, kom til helvete når de døde.

Gjennomføring av aktivitet

Alle skal stå, og det må være litt plass til å bevege seg i rommet.

Med utgangspunkt i et utvalg av de 10 bud, skal vi se hvor mange som ville kommet til himmelen på 1600-tallet.

Et utvalg kriterier for å komme til himmelen

1. Sex utenfor ekteskapet er en synd. Dersom du har foreldre som ikke er gift. Gå til venstre vegg. (Du skal ikke bryte ekteskapet) *Hvis ja- gå til venstre*
2. Dersom du er en heks, eller driver med trolldom, eller du ofte hører på rap eller metal musikk, gå til venstre vegg. (du skal ikke ha andre guder enn meg) *Hvis ja- gå til venstre*
3. Dersom du har drept noen i løpet av de siste par dagene. Gå til venstre vegg. (du skal ikke slå ihjel) *Hvis ja- gå til venstre vegg*
4. Dersom du i dag har bannet, eller brukt ufint språk. Gå til venstre vegg. Er det alle? Oppfordrer folk til å tyste på om noen har bannet i dag. (du skal ikke misbruke Guds navn) *Hvis ja, gå til venstre*
5. Har du arbeidet på en søndag, evt. fredag, evt. hviledag? Med arbeid menes feks skolearbeid, husarbeid, lønnet arbeid el.. (Du skal holde hviledagen hellig) *Hvis ja – gå til venstre*

Nå er kanskje mange i klassen på venstre siden av klasserommet.

Minn klassen på de andre måtene man kan synde på synde, altså bryte Guds bud: f.eks. stjele, være utro, lyve, og ikke tro på Gud.

Fortell også at syndere, når de dør, kommer til helvete. Der er skjærsilden. Der må syndere brenne og lide i evig tid.

Avslutning av aktivitet

Elevene kan sette seg på plassene sine igjen

Fortell elevene:

1) At halvparten av de som ble født på 1600-tallet døde før de ble 19 år. Å dø, og dermed komme til helvete, var altså ikke utenkelig. Mange på 1600-tallet var veldig redde for å helvete, for der var det mer smerte og lidelse enn i livet de levde på jorden.

2) Syndere kunne bli tilgitt ved å be Gud om tilgivelse. Private synder kunne tilgis av presten, mens offentlige synder, slike som naboer og andre visste om, måtte tilstå offentlig. Eksempel på en slik synd var sex utenfor ekteskap, kalt leiermål. Om de to ikke giftet seg, så måtte begge bekjenne, altså tilstå, synden sin i kirken, foran hele menigheten. Og også betale en bot (som gikk til kirken). Banning ble straffet med gapestokk.

Anger, fulgt av å be om tilgivelse for å ha syndet, gjorde at man rensket seg for synden. Da kunne man, om man ikke syndet mer, komme inn porten til himmelen. Syndet man på nytt, måtte man igjen angre og be om tilgivelse

Gjennomføring av kunnskapsinnhenting og oppgaver

Resten av timen bruker elevene på å tilegne seg kunnskap om 1600-tallet, med særlig vekt på hvordan praktiseringen av kristendommen preget samfunnet, men også enkeltpersoners liv. Informasjon kan hentes fra læreboken, fra vedlagt læringsark eller fra nettressurser.

Oppgavene kan gjøres skriftlig, som lekse eller i fellesskap som klassesdiskusjon. Eventuelt kan noen gjøres skriftlig (feks oppgave 1-3), mens andre gjennomføres i fellesskap. Velg de oppgavene som er mest egnet for klassen.

Til eleven:

Oppgaver:

1. Hvordan ble religionen brukt til å påvirke eller styre befolkningen i Danmark-Norge på 1600-tallet? Hvordan endret dette seg over tid?
2. Hva mente man var konsekvensen av at et land hadde en befolkning som syndet mye? Eventuelt en befolkning som levde strengt etter Guds bud?
3. Hvorfor holdt 1600-tallets konge og kirke holdt så sterkt på budene?
4. Hensikten med offentlig skrifte og offentlig straff for lovbrudd var både å hjelpe den som hadde syndet til å angre, men vel så viktig var det å skremme andre fra å gjøre tilsvarende handlinger. Tror du at offentlig straff og offentlige tilståelser hindrer folk i å gjøre handlinger? Hvorfor det?
5. 1600-tallets «medhjelpere» til presten skulle følge med på om byen eller bygdas innbyggere levde gudfryktige liv, altså levde etter Guds bud.
 - a) Hvordan tror du det er å leve i et samfunn der noen har som jobb å følge med på, og eventuelt si i fra, om man gjør noe galt.
 - b) Er det elementer av dagens samfunn som kan minne om den overvåkningen som skjedde på 1600-tallet?

Bli kjent med Norge på 1600-tallet

Les i læreboken om 1600-tallet og tro

Les denne teksten (se vedlegg)

Eller les disse nettressursene

[Synd og kirkestraff etter reformasjonen](#)

[Fantes det hekser på 1600-tallet?](#)

[Trolldomsprosessene – et europeisk overblikk](#)